

1η Επιστημονική Διημερίδα για τον Κηφισό Ποταμό

*Η οικολογική διάσταση των αστικών ρεμάτων
Η περίπτωση του Κηφισού*

13-3-2008

Κίμων Χατζηπίρος
Αν. Καθ. ΕΜΠ

Ποτάμια και Πρωτεύουσες της Ευρώπης

- Ρώμη: Τίβερης
 - Παρίσι: Σηκουάνας
 - Λονδίνο: Τάμεσης
 - Βιέννη, Βουδαπέστη, Βελιγράδι: Δούναβης
 - Βαρσοβία: Βιστούλας
 - Πράγα: Β(ε)λτάβα
-
- Αθήνα (σημερινή): κανάλι Μόρνου-Κεντρικός αποχετευτικός αγωγός

Αθήνα (ιστορική): Κηφισός

- Τα νερά του πότιζαν τον ελαιώνα της Αθήνας
- Λειτουργούσαν νερόμυλοι
- Οι όχθες σχημάτιζαν ειδυλλιακά τοπία
- Τμήματα του Κηφισού φιλοξενούσαν σημαντική βιοποικιλότητα, π.χ. υπήρχε το απειλούμενο ενδημικό είδος ιχθυοπανίδας *Pseudophoxinus stymphalicus marathonicus* (έχει επιβιώσει μόνο στο Μαραθώνα)

Ρέματα στην πόλη

- Ασφαλής παροχέτευση πλημμυρικών νερών
- Αεραγωγοί ανανέωσης του αέρα
- Οικοσυστήματα με φυσική βλάστηση, πανίδα, οικολογική και αισθητική αξία
- Καλύτερο μικροκλίμα, μειωμένος θόρυβος
- Λειτουργούν ως πράσινο και ανοιχτοί χώροι για αισθητική απόλαυση και αναψυχή των κατοίκων

Οι κοίτες των ρεμάτων πρέπει να είναι:

- Ανοιχτές
- Ευρείες
- Φυσικές
- Καθαρές
- Όμορφες

Πολιτισμένη διαχείριση ρεμάτων

- Να αντιμετωπίζονται συνολικά
- Καθ' όλο το μήκος τους
- Όχι αποσπασματικά ανά δήμο
- Ως ποτάμια και όχι σαν αγωγοί αυτοκινήτων ή λυμάτων

Ειδικότερα:

- Διατήρηση δασικής βλάστησης και φυτεύσεις με κατάλληλα είδη στις πλαγιές της λειάνης απορροής
- Διατήρηση ανοιχτών χώρων μέσα στον αστικό ιστό δίπλα στα ρέματα για να λειτουργήσουν ως λειάνες εκτόνωσης των πλημμυρών
- Συνεχείς ποιοτικές και ποσοτικές καταγραφές
- Ελαφρές κατασκευές αναψυχής, μονοπάτια για πεζούς, παρατηρητήρια, μικρά θέατρα, παιχνίδια παιδιών

Μη πολιτισμένη διαχείριση

Ακόμα και στις περιπτώσεις όπου τα ρέματα παραμένουν ανοιχτά, ο φυσικός χαρακτήρας τους αλλοιώνεται με συνολικές διευθετήσεις της κοίτης και των οχθών με μπετόν, κατασκευές διαφόρων τύπων και μεγεθών στις όχθες, απόρριψη μπάζων και αποβλήτων, ακατάλληλες φυτεύσεις, αντιαισθητικές κατασκευές κ.λπ.

Τι έγιναν τα ρέματα της Αθήνας;

- Όπου δρόμος με νησίδα στη μέση εκεί συνήθως βρίσκεται καλυμμένο ρέμα
- Συνήθεια να ρίχνουμε ο,τιδήποτε άχρηστο στα ακάλυπτα ρέματα
- Έρευνες δείχνουν ότι οι κάτοικοι θεωρούν το ρέμα σαν παράγοντα υποβάθμισης των περιοχών τους

(Ε. Αμπού, «Ο βασιλεύς των ορέων», Αθήνα 1968, γαλλική έκδοση 1853)

- «Οι Έλληνες απέφευγαν να χαράξουν δρόμους, σε κάθε περίπτωση που το νερό είχε την καλωσύνη να αναλάβει αυτό το έργο. Σε τούτη τη χώρα, όπου ο άνθρωπος ελάχιστα αντιτίθεται στη δουλειά που κάνει η φύση, οι χείμαρροι είναι δρόμοι βασιλικοί, τα ρυάκια δρόμοι επαρχιακοί και τα χαντάκια δρόμοι κοινοτικοί. Οι καταιγίδες έχουν αναλάβει το έργο των μηχανικών που κατασκευάζουν γέφυρες και η βροχή συντηρεί, χωρίς έλεγχο, τους δρόμους μεγάλης και μικρής κυκλοφορίας...».

Η δραματική συρρίκνωση του Κηφισού ως οικοσύστημα

- Πυρκαγιές και εκχερσώσεις των δασών της λεκάνης απορροής (Πάρνηθα και Πεντέλη..)
- Κάλυψη εκτεταμένων τμημάτων, εγκιβωτισμοί και διευθετήσεις
- Το παραποτάμιο φυσικό στοιχείο έχει πιεστεί
- Μπαζώματα, αυθαίρετα κτίσματα

Ο ποταμός-χωματερή

- **Απορρίπτονται αστικά και βιομηχανικά λύματα, σκουπίδια των περιοίκων, μεγάλα και άχρηστα αντικείμενα (λάστιχα αυτοκινήτων, χρησιμοποιημένα λάδια)**
- **Μεγάλη και διαρκής υποβάθμιση της ποιότητας νερού**
- **Βυθός ιδιαίτερα υποβαθμισμένος**
- **Χαρακτηρίζεται από μελετητές σαν αποχετευτικό δίκτυο ομβρίων υδάτων**

Επιπόλαιη τσιμεντοποίηση

- **Κλειστές και ανεπαρκείς διατομές χωρίς να βασίζονται σε καμμία υδρομέτρηση**
- **Παροχές σχεδιασμού με απαρχαιωμένες μεθόδους**
- **Εκατέρωθεν του ποταμού χαμηλές περιοχές που αποτελούν κλειστές λεκάνες**
- **Πρόβλεψη για βροχές 50ετίας (επαρκής;), αμφίβολης αξιοπιστίας**
- **Με την σκυροδέτηση, την καταστροφή της φυσικής κοίτης και την αντικατάστασή της από αγωγούς προκαλούνται μη αναστρέψιμες αλλαγές στο ανάγλυφο, στον υδροφόρο ορίζοντα, στο μικροκλίμα, σε συστατικά του φυσικού περιβάλλοντος**

Ακόμα και σήμερα προβάλλεται η ανάγκη για περισσότερη τσιμεντοποίηση

- Έργα σπάνια πραγματοποιούνται εκεί που χρειάζονται περισσότερο, δηλαδή στο πιο ορεινό μέρος του περιαστικού χώρου
- Οι προτάσεις δεν λαμβάνουν υπ' όψη την περιβαλλοντική χρήση και την αποκατάσταση της φυσικότητας του ποταμού
- Δεν λαμβάνονται υπόψη οι κλιματικές αλλαγές

Τσιμεντοποίηση από τις ορεινές αφετηρίες μέχρι τις πεδινές λεκάνες;

- **Τάσεις να κατασκευαστούν πολλά αντιπλημμυρικά έργα**
- **Να γίνουν φράγματα ανάντη**
- **Να αυξηθούν οι διευθετήσεις στα συμβάλλοντα ρέματα**

Η Ελλάδα όμως ανήκει στην Ε.Ε.!

- Οδηγία Πλαίσιο 2000/60/ΕΕ για τα νερά
- Εφαρμόζεται σε όλα τα υδάτινα σώματα, ακόμα και στα βαρέως τροποποιημένα
- Υποχρέωση βελτίωσης της οικολογικής ποιότητας
- Απαιτήσεις του άρθρου 5 για παρακολούθηση των υδάτινων σωμάτων

Μεγάλη έλλειψη καταγραφών

- Γεωμορφολογικά στοιχεία λεκάνης απορροής
 - Υδρομετρικά στοιχεία
 - Ποιοτικά στοιχεία (μόνο σποραδικές δειγματοληψίες)
 - Χλωρίδα-πανίδα
 - Τοπίο
-
- Προαπαιτείται ύπαρξη έγκυρων βροχομετρικών, υδρομετρικών, γεωλογικών, εδαφοτεχνικών, σεισμολογικών, περιβαλλοντικών στοιχείων

Το όραμα αποικατάστασης του ποταμού

- Η μη αναβάθμιση επιβαρύνει κυρίως τις κοινωνικά μειονεκτικές συνοικίες
- Η «ουτοπία» της οικολογικής αποικατάστασης είναι σύμφωνη με τις τάσεις που επικρατούν στην Ευρώπη
- Οι τάσεις προς τσιμεντοποίηση (κάλυψη, λεωφόροι, αντιπλημμυρικά) επικρατούν κυρίως στο Τρίτο Κόσμο

Ωστόσο...

- Παρά τις έντονες πιέσεις, ο Κηφισός διατηρεί μέρος από τη φυσική ομορφιά του
- Απομένουν σημαντικά τμήματα του ποταμού και των παραποτάμων μέχρι τις πηγές της Πάρνηθας και της Πεντέλης, όπου οι όχθες περιβάλλονται από τεράστια πλατάνια και αξιόλογη ποικιλία δένδρων και θάμνων
- Υπάρχει αραιτό πράσινο, πολλές ελεύθερες ειτάσεις, αξιόλογα φυσικά στοιχεία (π.χ. καταρράκτες)

Ένα πάρκο που χρειάζεται

- Αποκατάσταση κοινωνικά δίκαιη
- Απομάκρυνση δομημένου όγκου
- Στρατηγικός σχεδιασμός για ενιαίο πάρκο 12.000 στρεμμάτων στις Ζώνες Προστασίας

Ο Κηφισός που θέλουμε

- Η ρεματιά Χαλανδρίου είναι μια από τις ωραιότερες τοποθεσίες της Αθήνας
- Αποτελεί υπόδειγμα της επιθυμητής διαμόρφωσης του Κηφισού από τις πηγές μέχρι την εκβολή του